

Dokaz iste vrste ni mogoč pri enklitičnih nizih, pri njih namreč ni delnih izpustov. Ne poznam primera, v katerem se niz ne bi dal premakniti iz nedvoumno enklitičnega položaja v proklitičnega, in bi torej morebitni izpust celega niza v njem prizadel nesporno enklitične naslonke.⁵

7. V vseh primerih iz točk 1–6 se naslonke, ponovljene na desni, smejo ali ne smejo izpuščati. Ne poznam pa primera, v katerem bi bil desni izpust naslonk obvezen vsaj tako, kakor je obvezen desni izpust naglasnice *Janez* v *Janez vstane in Janez se umije* (če nastopa v obeh stavkih isti Janez).

Alenka Šivic-Dular

Filozofska fakulteta v Ljubljani

SLOVENSKE DELOVNE VELELNICE ZA ŽIVINO

Izrazje, s pomočjo katerega se je človek sporazumeval z domačimi delovnimi živalmi (predvsem voli, kravami in konji) in tako usmerjal njihovo gibanje in obnašanje, za slovenščino še ni v celoti etimološko pojasnjeno, čeprav je v glavnem upoštevano v večjih slovarskih delih, predvsem v Pleteršnikovem Slovensko-nemškem slovarju, zbrano pa je tudi v Slovenskem knjižnem jeziku 4, 1970, str. 117, in Slovenski slovnici, 1976, str. 399–400, J. Toporišiča. To izrazje je zaradi spremenjenega načina življenja in modernejših tehnologije vse bolj odrinjeno na obrobje (jezikovne) zavesti, s tem pa tudi vse bliže pozabi.

Med temi izrazi-velelnicami (ljudsko tudi komandami) najdemo še stare indoevropske in praslovanske medmete, nekaj je medmetiziranih, a še izluščljivih besednih zvez in oblik, nekaj je zanesljivo izposojenih, saj jih najdemo v več jezikih, in jih moramo prišteti k kulturnim besedam, manjši del pa je takšnih velelnic, ki bi lahko nastale v vsakem jeziku posebej. Medmeti, ki so se terminologizirali v velelnice, imajo zelo pogosto še druge pomena, homonimnost se preprečuje z nadsegmentnimi sredstvi, z različno stavbo in številom ponovitev, npr. sln. *hi*, *konjiček*, *hi!* proti *hihihi* 'medmet smeha'. Za jezikoslovca je to besede zanimivo, ker kaže take lastnosti, ki so nenavadne za občna imena, npr. visoka pogostnost nekaterih soglasnikov (*h*, *j*, *v*, *s*), izrazite samoglasniške dolžine, pogosto nenavadna sintagmatika glasov, številne podvojitve iste jezikovne prvine ali dveh sopomenskih, okrepitev osnovnega medmeta/velelnice (najpogosteje *z-g/-γ/-h/-s/-j-*), npr. *di+jo*, *gi+jo*, *hi+ja*, *ve+ha*, *ve+ga*, *hej+s* ipd., maloštevilni besedotvorni vzorci tvorjenk iz medmetov, npr. večina glagolov je tvorjena s pripono *-kati*,¹ redkeje s pripono *-cati*. Poudarim naj tudi, da so redukcije in odpadi samoglasnikov igrali pomembno vlogo pri medmetizaciji besednih zvez in oblik.

⁵ Če je res, da se ponovljenih enklitik ne da izpustiti, se ponuja naslednja možna razlaga dejstva, da se v slovenščini uveljavlja težnja po spreminjanju enklitik v proklitike: proklitike so boljši jezikovni znaki kot enklitike. Prednost proklitik je v tem, da so skladenjsko gibčnejše od enklitik (saj ponovljene lahko včasih izpustimo). – Spreminjanje enklitik v proklitike poznamo tudi iz drugih jezikov, npr. iz makedonščine.

¹ A. Vaillant, Grammaire comparée des langues slaves III, 1966, str. 335.

Pri pregledu zbranega gradiva,² ki verjetno ni popolno niti za slovenščino – še manj se veda za druge slovanske in neslovanske jezike – postane zelo opazno, da se sln. velelnice, ki se nanašajo na vole/govedo, ločijo od tistih za konje in da je med slednjimi več nemških izposojenk; morda tiči vzrok v tem, da smo sorazmerno pozno začeli uporabljati konja kot delovno žival. V nekaterih slovanskih jezikih je prekrivanje obeh vrst izrazja večje.

Zbrano izrazje lahko razdelimo na več pomenskih skupin:³

A. – velelnice za začetek gibanja ali za priganjanje k hitrejšemu gibanju;

B. – velelnice za prenehanje gibanja;

C. – velelnice za smer gibanja 1) levo, 2) desno, 3) ritensko.

Ad A. – T. omenja za konja naslednje velelnice *i/ hi/ dije/ g(i)e/ djə/ iha*, za vole/govedo pa *hajd* in *hej*. Velelnice za konje lahko dopolnimo še z naslednjimi (različicami): *dii* (Ambrus), *dijo* (Lenart v Sloven. goricah), *gijo* (Vavta vas), *hija* (Banja Loka pri Kočevju), *hij* (Moščenice pri Bilčovsu), *džija ajd* (Bizeljsko), *jii* (Bohinj), *gii*, *bjə* (Trst), *bjə* (Vnanje Gorice).

Večina velelnic počiva na medmetih *gi/hi/i* – morda pramedmet *i* z mehkonebniško prostezo – podaljšanih s členico (?) *ja/jo/j*, ki jo srečamo tudi v drugih jezikih: č. *hi/hija/hijo/hyja/hyje*,⁴ p. nareč. *hy/hyj*,⁵ kaš. *hij/hija/hije/hij-hop*,⁶ dl. *hi*,⁷ verjetno sodi sem tudi r. nareč. *gi* 'klic kozakov pri napadu in gonjačev na lovu',⁸ čeprav pomensko odstopa od zgornjih; od neslovanskih jezikov naj omenim n. *hü/hü-ho* in romun. *hi/hie*.⁹ Posebej naj omenim sln. *dii/dijo/dije* z ustreznici: mak. *di*¹⁰ (za osla/mulo/konja), blg. *dij/dii* (za konje/vole) poleg *dij-hej/dij*, *hajde*, *dij*,¹¹ in verjetno tudi sh. *di/diha/dija* (odtod tudi *dijot-ka/dijotalka* 'velik bič' in vzporedno *đuvitaljka* 'isto') poleg *i* in *gijo* (Žumberak).¹² Za to velelnico pravijo etimologi, da je etimološko nejasna,¹³ ni pa nemogoče, da gre za stari velenik *idi* glagola *iti*, ki se je popolnoma naslonil na ostale medmete.

Sln. velelnica *džija ajd* je sestavljena iz dveh sopomenk priganjanja, ki sta znani tudi iz sh. Iz glasovnih razlogov gre morda celo za srbokroatizem.

Brez vzporednic je sln. *bje/bjə* in tudi brez etimološke razlage.

² Na tem mestu naj se zahvalim vsem, ki so mi pri zbiranju gradiva kakor koli pomagali: Janezu in Jožetu Dularju (Vavta vas, Podgorje), Milici Cvetek-Russi (Bohinj, Trst), Mimici Dernikovič (Bizeljsko), Miheli Hace (Ambrus), Milosavi Jenko (Črna gora), E. Magdič (Lenart v Slovenskih goricah), Desanki Mladenović (Glogovica, obč. Zaječar), Anki Sollner-Perdih (Brezovica), Ivanu in Vladu Nartniku (Vnanje Gorice), A. Schellandru (Moščenice pri Bilčovsu), Franju Šivicu (Dobro Polje na Gorenjskem), Petru Weissu (Kraše) in kolegoma Albinci Lipovec ter Antonu Jančku.

³ Poleg teh temeljnih ukazov obstajajo sicer še drugi, npr. za *stopaj počasil*, *stopaj enakomerno*, *stecil*, *dvigni nogol*, *prestopi sel*, ki pa jih zaradi težav pri zbiranju gradiva tokrat nisem upoštevala.

⁴ Češko-ruskij slovar I, 1976, str. 203.

⁵ Vse poljske narečne besede so citirane po delu J. Karłowicza, Słownik gwar polskich, I–VI, 1900–1911, na ustreznem mestu.

⁶ Kašubsko besedje je tu in drugod citirano po delu B. Sychta, Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej, I–, 1967–, na ustreznem mestu.

⁷ E. Muka, Słownik dolnosersbskeje rečy a jeje narečow I, 1921, str. 355.

⁸ V. Dal', Tolkovyj slovar živogo velikorusskogo jazyka I, 1978-repr., str. 349.

⁹ Dicționarul limbii române II/1, 1934, str. 389 in 390.

¹⁰ Makedonske besede so zmeraj citirane po delu Rečnik na makedonskiot jazik, I–III, 1961–1966, na ustreznem mestu.

¹¹ Rečnik na bulgarskija ezik IV, 1984, str. 59–60.

¹² P. Skok, Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I, 1971, str. 480; Škerlj-Aleksić-Latković, Slovenačko-srpskohrvatski rečnik, 1964, str. 102.

¹³ Georgiev-Gulbov-Zaimov-Ilčev, Bulgarski etimologičen rečnik I, 1971, str. 380.

Zgoraj omenjenim velelnicam za vole lahko dodam še različico *ej* (Vnanje Gorice), podvojenki *ajde hej* (Banja Loka pri Kočevju) in *ajdžəja* (Bizeljsko; prim. džija ajd v enakem pomenu za konjal) ter okrepljenko *hejs* (Dobro Polje na Gorenjskem; Moščenice pri Bilčovsu).

Velelnico *hajde*, široko razširjeno v (ne-)slovanskih jezikih, npr. sh. *hajde*, mak. *ajde*, blg. *há(i)de*, arbañ. *haide*, cincar. *(h)aide*, romun. *aide*, r. *ajdá*, štejejo etimološki slovarji za izposojenko iz turščine ali tatarščine.¹⁴ Morda je vendarle treba prišteti sem tudi p. *hajda* in č. *hejda*, ki pa naj bi bili izposojenki iz n. *heida/heidi/heda*,¹⁵ kot je tudi za sln. *hajdi* menil F. Bezlaj.¹⁶

Velelnicama *hej* in *hejs* ustrezajo sh. *ej* (Črna gora), *əjs/əjs* (Žumberak), blg. *èsta* (verjetno iz *ejs/es* drugega pomena, okrepljenim s *-ta*),¹⁷ ukr. *hej/hejs*, slš. *hejsa/hajsja*, p. nareč. *ej sa*. Ukrajinske besede štejejo za izposojene iz romun. *háis* 'levo (za vola)' ali madž. *(haisz/hoisz/heisz/hisra* 'velelnica za priganjanje živine',¹⁸ kar pa nikakor ni nujno, saj so lahko nastale iz (spodbujajočega) klica *hej/haj* z dodanim (pomensko in besedotvorno težko določljivim) *s*-jem, ki je v slovanskih jezikih zelo pogost, a tudi izven njih, npr. n. *hopsa*.

Ad B. – Za prenehanje gibanja/stoj našteva T. naslednje velelnice za konja: *e/ ega/ ve/ vö/ eha/ veha*, za govedo pa *o/ oga/ veha/ oha/ vo/ voga*. Poleg tega se za konja uporabljajo še tele: *oha* (Prlekija), *jega, jee* (Trst), *jeha* (Bohinj), *ö* (Vavta vas), *uei/ueya* (Moščenice pri Bilčovsu), *vej* (Kraše), *vəya* (Vnanje Gorice). Večina teh velelnic je tvorjena iz e-jevskega samoglasnika z *i-* ali *u-* protezo ali tudi brez nje, včasih pa so podaljšane s členkom(?) *ga/ha/ya*, prim. p. nareč. *sto cha* 'klic, s katerim ustavljamo kravo', *stoha ksi ksi ksi* 'klic za ustavljanje volov', kaš. *ho ha* 'klic za ustavljanje (ne-)zapreženega goveda'. Drugih vzporednic v slovanskih jezikih nimam na razpolago.

K velelnicam za vole naj dodam le še *hej* (Dobro Polje na Gorenjskem), ki mu v enakem pomenu ustrežata dluž. *eja* in gluž. *ejha*; slednji ima podaljšavo *ga.

Ad C. – Najbolj zanimivo pa je izrazje, s katerim spreminjamo smer gibanja živali, saj se prav v njih skrivajo ugotovljive besedne oblike in zveze.

1) Kot velelnica s pomenom 'levo!' omenja T. *bista* in *bistahor*, za vole/govedo pa le *ajs*. Za konje najdemo naslednje glasovne različice že omenjenih velelnic: *bistahar/ bistahor/bistahare/bistaɣar*; vse izvirajo iz n. bav. *wiste her/wist* 'levo'¹⁹ in lepo dokazujejo, da premena mehkonebnikov ni nič nenavadnega niti v izposojenkah. Iz Lenarta v Slovenskih goricah je znana še velelnica *hü* 'levo', prim. še n. bav. *hi* 'levo!', ki pa glasovno ne ustreza povsem.

Že spredaj omenjeni *ajs* za vola je v etimološki zvezi s *hájs* (Porabje,²⁰ Bela krajina), *hajs* (Gorenjska). Za pojem 'levo!' se uporabljajo še besedne zveze *ajs k sebi* (Pleteršnik s. v. *ajs*), *pejt k sep* (Bizeljsko), *le sep* (Borovnica), *h sep/lejšep* (Ambrus), *leson ja/ simo* (Banja Loka pri Kočevju), *ljas* (Vnanje Gorice), *čuò, na levo* (Trst), *bəɾən* (Vavta vas).

Velelnici *hajs* ustreza sh. *əis/əijs/əjs/həjs* – iz njih še glagol *əjskati/əjsnuti* – in *əjs/ös* (Kosmet),²¹ mak. *ajs* 'klic volom pri oranju'. Skok meni, da gre za tvorbo iz medmeta *aè ena-*

¹⁴ M. Vasmer, Etimologičeskij slovar' russkogo jazyka IV, 197, str. 216; P. Skok, gl. op. 12, str. 649.

¹⁵ E. Berneker, Slavisches etymologisches Wörterbuch, 1908–1913, str. 381–2.

¹⁶ F. Bezlaj, Etimološki slovar slovenskega jezika I, 1976, str. 190.

¹⁷ Gl. op. 13, str. 511.

¹⁸ Etymolohičnyj slovnyk ukraïnskoï movy, I, 1982, str. 491.

¹⁹ I. A. Schmeller, Beierisches Wörterbuch II, 1877, str. 1044.

²⁰ F. Mukič–M. Kozan, Slovensko Porabje, 1982, str. 123–126.

²¹ P. Skok, gl. op. 12, str. 15.

kega pomena. Pritegniti je treba še blg. *ejs* 'klic za poganjanje *levega* vola na desno',²² ukr. *hejsa*, slš. *hejsa/hajsa*, vlaško *ejs* (Glogovica). Morda je treba osnovi *haj* brez protetičnega *h-* pridružiti še p. nareč. *ajwo sa* 'levo' (poleg *ajwo/ajw* 'do tukaj/tod'). Menjavo *hej-/haj-* je opaziti tudi pri velelnicah pod A.

Besedne zveze z dajalnikom povratnega osebnega zaimka +*kъ* *sebě/sobě* kažejo na položaj goniča, ki hodi levo od voza ali pluga; zato je vse, kar je usmerjeno proti njemu, na levi strani, kar pa je usmerjeno stran od njega, je na desni. Ostanek te predložne zveze z velelnikom glagola *obmiti* je treba videti tudi v velelnici *bərən*. Tako izražanje *leve* in *desne* strani poznamo tudi iz drugih slovanskih jezikov, npr. p. nareč. *k sobie* z različicami: *ksob/ksób* (za vola), *kšuobie* (za konja), *ksopsa* spet okrepitev s *sa/*, *ocib-kseb, kse kse*, kaš. *ksobni* prid. 'levi', ukr. *sob/cob* (slednji kaže fonetično nepravilni *c-*, analogen po *cobe* 'desno'). V velelnici *lejsep*, iz **lě (kъ) sebě*, je še okrepljena s členkom *lě*, prav tako tudi v velelnici *leson*, tj. *le sem*, in verjetno tudi v *ljas*. Velelnica *simo* je etimološko sorodna s sh. *sim/simo/sjemo/semo*, ki ga Skok razlaga kot M. ed. *sě* kazalnega zaimka *sb* (cslov. oblika je *semě*) z dodanim členkom za smer *-mo*,²³ prim. tudi cslov. *sěmo*. Etimološko je z njim soroden kaš. *ksim* 'levo (za konja)' – gre za D. mn. +*kъ simъ*, ki je najverjetneje razvil/imel pomen, kot ga poznamo iz sh. kajk. D. mn. *sim* 'ovima; ovamo';²⁴ razloček je v tem, da je kajk. brezpredložni kot verjetno tudi sln. *lejsep*.

Velelnica *čuò* etimološko ni jasna, iz arealnih razlogov pa morda romanska.

2) Kot velelnice za 'desno' navaja T. *hot/ tibo/ tiba/ tibohot/ hovt* za konje in *stija* za vola/govedo, velelnice za konje lahko dopolnimo še z nekaj glasovnimi različicami: *tjebo* (Bohinji), *i>yout* (Vnanje Gorice), *dibo:/dihot* (Kraše) ter *düp* (Slovenske gorice).

Velelnici *hot/hovt* sta izposojeni iz n. bav. *hott* 'desno' in znani tudi v drugih slovanskih jezikih, npr. č. *hot*.

Velelnice *tibo/tiba/tjebo/dibo* so morda sorodne romun. *tîba*,²⁶ dalje nejasno.

Velelnica *dihot* je sestavljena iz *hot* 'desno!' in (morda) iz *di*; etimološko nejasna je *düp*.

Za gibanje vola v desno se poleg že omenjene uporabljajo še *ča* (Porabje, Bela Krajina, Banja Loka pri Kočevju), *les, sebe, na desno* (Trst), *cabe* (Vavta vas), *ot sěbé* (Podgorje), *od sebe* (Pleteršnik s. v. štijo). Pri velelnici *stija/stijo*, ki ima ustreznico v sh. *stija/stijo* (Baranja), moramo morda izhajati iz medmeta *sti/šti* in členka (?) *-jo/-ja*, gl. sp. *šti-/si-*.

Velelnica *ča* ima od vseh iz te skupine najširši areal, pomeni pa (včasih) lahko še 'na-prej/priganjanje' in 'levo!': blg. *ča/čaa*, vlaško *ča* (Glogovica), ukr. *ča/čalá*, slš. *ča, č. ča/hogča*, p. nareč. *cza, cabe*; etimološko je morda povezana s členkom *ča*.²⁷

Velelnica *cäbe* (kot prislov se glasi *cäbe*, tj. s pravilnim naglasom) je nastala iz rodilniške predložne zveze +*otъ sebe*, prim. sln. *ot sěbe*; najdemo jo še v drugih slovanskih jezikih, npr. p. *od siebie* z različicami *ocib/ odsib/ kseb-ocib*, južr. in ukr. *cobe* (medmet in prislov) z glasovno pravilno razvitim *c-* iz skupine *-ts-*. Tako razlago podaja po Gorjajevu in Preobraženskem tudi Vasmer. Zanimivo pa je, da praviloma nobeden teh izrazov ni prerasel v nezaznamovanega za pojem 'desni' in 'levi', ampak so še vedno izrazito situacijsko ome-

²² Gl. op. 11, str. 484 in 511.

²³ P. Skok, gl. op. 12, III. 1973, str. 188; A. Belić, Istorija srpskohrvatskog jezika II/1, 1965, str. 254.

²⁴ P. Skok, gl. op. 23.

²⁵ I. A. Schmeller, gl. op. 19, I, 1872, str. 1188–9.

²⁶ Gl. op. 9.

²⁷ Słownik prasłowiański II, 1976, str. 102.

jene na opravila z živalmi. Za velelnico *bu/bukē* ne poznam nobene vzporednice; morda gre za sln. tvorbo iz **bolj tje?*

3) Za ritensko premikanje T. ne omenja nobene velelnice. Za konja se uporablja nemška izposojenka *zurück*: *curik* (Trst), *cruk* (Moščenice pri Bilčovsu), *crūk/crúkej* (Vnanje Gorice), *carik/curuk* (Vavta vas), *ceruk* (Banja Loka pri Kočevju); za vola/govedo pa naslednje: *hêjk* (Porabje), *hèp* (Slovenske gorice), *ští* (Goriška Brda), *stik* (gorenj.), *štič* (gorenj., štaj.), *stí*, *stič* – sem spada še glagol *štikati/štikniti* 'pripraviti vola, da gre ritensko' – *štec*, *nazaj* (Trst), *štukaj/štuč* (Vavta vas), *štufe* (Banja Loka pri Kočevju), *škrej* (Vnanje Gorice).

Edino vzporednico velelnici *hêjk* najdemo v r. medmetu *gek* in glagolu *geknut* 'močno (koga) udariti',²⁸ ki mu sicer ustreza sln. *hékiniti* 'vola z bičem ustaviti ali pripraviti do ritenske hoje'. Razložek v vzglasju se zdi, da je nastal zaradi različne mehkonebne proteze medmeta **gek-/+hek-*, gl. *hep*, medtem ko za *-j-* v porabski besedi ni jasno, kakšnega izvira je (fonetični, analogni ipd.).

Velelnico *hèp* – iz nje glagol *hepniti* 'hekiniti' – lahko povežemo s p. nareč. *šciaha hepšcia* 'stoj! (za vola)'. Etimološko je sorodno s sh. *genuti* 'udariti', ki je Skoku²⁹ etimološko najjasen, ukr. *hépaty* 'udarjati; s treskom padati', *hépa* 'zadnjica; (pomenski most do sln. 'ritenski')', r. nareč. *gépnut* 'udariti', č. nareč. *hepelat* 'capljati', morav. *hépat* 'nespretno in preveč skočiti', gluž. *hepac* 'poskakovati (za zajca)' poleg sh. *gépiti* 'ukrasti', blg. *gépja*, nareč. *gépem* 'ukrasti' s spremenjenim pomenom, prim. še sln. pogov. *suniti* in *rukiniti* 'ukrasti, izmakniti'. Vsa ta besedna skupina je tvorjena iz slov. medmeta **gép-*³⁰/*hep-*.

Za skupino velelnic na *šti-/sti-* najdemo ustreznice v sh. medmetu *šti/štis* in glagolu *štiknuti*. Oblikovno v sln. *štič/stič* tiči velelnik **štiči/stiči* glagola *štikati*, sed. **štičem* (v Pleteršniku je izpričan le sedanjik *štikam*). Očitno gre za (stari?) medmet. Morda lahko povežemo s p. nareč. *šciaha hepšcia*?

Velelnici *štukaj/štuč* sta iz velelnikov **štukaj* in **štuči* glagola *štukati*, sed. č. *štukam/štučem*; verjetno je tako treba razlagati tudi tržaški *štec*.

V sh. najdemo podobne glagole v pomenu 'kolcati (se)', npr. *štukati*, 3. ed. *štuče*, *štucati/šcucati se/ štuktati se*, ki jim glasovno in pomensko povsem ustrezajo sln. *ščucati se*, č. nareč. *ščukat* in *št'ukat/št'uknúť*,³¹ vsi so tvorjeni iz nekega medmeta z vzglasnim **sk-*. Iz podobnega medmeta, a s sprednjim samoglasnikom, tj. **skř-*, pa so tvorjeni č. *škátí*, stč. *ščkátí*, p. *czkač* – verjetno tudi č. *škytati* – ki tudi vsi pomenijo »kolcati se«. ³² Tudi sicer se ta pomen rad tvori iz medmetov, npr. sln. *kolcati se*³³ in r. *ikát's'a*,³⁴ slednji ima ustreznice v ukr. *ikátyša/hykátysá*, blg. *ikam*, mak. *ika*, sh. *icati se*, sln. *ikati/hikati* (prim. pijanski medmet *hik*), č. *jikati*, p. nareč. *ikač*, gluž. *hikač/jukač*, dluž. *hykaš*. Očitno gre za prvotni medmet **gi/hi/i* z mehkonebno protezo, ki se kot homonimen uporablja tudi za tvorbo velelnic pod A. Iz tega bi bilo mogoče sklepati, da je tudi *štu-* kot velelnica (kaže sh. fonetiko!) homonimna medmetu, iz katerega je ustvarjen glagol s pomenom 'kolcati se'.

Velelnici *štufe* in *škrej* etimološko nista jasni.

Iz tega pregleda lahko jasno vidimo, da nove velelnice v jeziku nastanejo predvsem iz določenih skladenjskih zvez, ko se le-te obrusijo oziroma medmetizirajo; take lahko začnejo

²⁸ Gl. op. 8, str. 347.

²⁹ P. Skok, gl. op. 12, str. 559.

³⁰ H. Schuster-Šewc, Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache IV, 1979, str. 275; gl. op. 18, str. 496.

³¹ F. Š. Kott, Dodatky k Bartovu dialektickému slovníku moravskému, 1910, str. 119.

³² V. Machek, Etymologický slovník jazyka českého, 1971, str. 615 in 628.

³³ F. Bezlaj, Etimološki slovar slovenskega jezika II, 1982, str. 55.

³⁴ M. Vasmer, Etimologičeskij slovar' russkogo jazyka II, 1967, str. 124–5.

pot kulturne besede in se razširijo tudi v druge jezike. Pri velelnicah, nastalih iz starih medmetov, bi sicer lahko domnevali neodvisne tvorbe v posameznih jezikih, vendar pa bi v tem primeru pričakovali več razhajanj. Tako pa nas presenetljivo visoka stopnja uje-manj med jeziki naravnost sili v sklep, da je veliko teh besedic pravzaprav starih in po-dedovanih.

Darinka Štolfa-Stojaković

Organizacijska enota Ljubljana Zavoda SR Slovenije za šolstvo

PREIZKUS ZNANJA IZ SLOVENSKEGA JEZIKA (2)

Na PTT srednješolskem centru je preizkus znanja opravljalo 120 učencev, ki so 8 nalog reševali 40 minut.

Naloge za preizkus znanja so bile sestavljene enako kot za družboslovno usmeritev, le da so bile manj zahtevne. Konkretnije so bile povezane z učno snovjo v učbenikih, od učencev so zahtevale več znanja in razumevanja, manj uporabe pridobljenih védenj.

Nalog je bilo 8 in posamezne naloge so zajemale naslednjo učno snov:

– 1., 2. in 3. naloga skladnjo, 4., 5. in 6. naloga oblikoslovje, 7. naloga stilistiko in 8. naloga pravopis.

Pri preizkusu znanja so učenci dosegli skupno 52 točk, po posameznih nalogah je bilo šte-vilo točk:

1. naloga – 2	5. naloga – 6
2. naloga – 2	6. naloga – 9
3. naloga – 5	7. naloga – 6
4. naloga – 6	8. naloga – 16

Ocene in število točk so bile v naslednjem razmerju:

nezadostno (1)	0–26	prav dobro (4)	41–47
zadostno (2)	27–33	odlično (5)	48–52
dobro (3)	34–40		

Doseženi rezultati so bili naslednji:

nezadostno	13 (10,7) učencev
zadostno	27 (23,1) učencev
dobro	53 (43,8) učencev
prav dobro	26 (21,4) učencev
odlično	1 (0,8) učencev

Porazdelitev učencev glede na dosežene ocene je razvidna iz preglednice 1.